

דיני ממונות בשלשה

פרק ראשון סנהדרין ג.

ג.

עין משפט נר מצוה

בב א מ"י פ"ג מהלכות
טק ממונ הלכ' ז
ופ"ה מהל' סנהדרין הל' ט
פמג ע"פ ס' זו פוס"ע
ח"מ סימ' א ספ"ק א:

רבינו הגנאל

שנאמר משפט אחד יהיה
לכם ומה טעם אמרו דיני
ממונות לא בעי דרישה
וחקירה כדי שלא תעוול
דלת בפני לוויין. כלומר
אם תצוירנה למומחין
ימנע מלהלוות אחד את
האחר כי אומר אם יפסד
או יסרב אנה אמצא
מומחין שדינו יוציא
משפטי טוב לי שלא
להלוות. ובמצא נמנע
מלהלוות. ואקשי עליה
אי הכי דתתא אמצא
במחיתין למה לי למתנא
ג' דיני ממונות וגי'
בגולות וחבלות ואת
אמרת דהכי קתני
במחיתין מה הן דיני
ממונות גולות וחבלות
ופריק רבא לעולם תרתי
קתני כלומר כי דיני
ממונות בין הדואות
והלוואות בין דיני
(וממונות) גולות בשלשה
מומחין בעינן. ואמאי
אכשרו רבנן האידינא
בדואות והלוואות אפי'
הדיוטות משום דרבי
חזינא. רב אחא בריה דרב
איקא אמר מדאורייתא
אפילו חד כשר שנאמר
בצדק תשפט עמיתך.
ומשום שוכני מדינות
שאין בהם מומחין התקינו
ג'. אמר א' אפשר דלית
בהו חד דגמיר. וק"ל (ב)

(ב) מונח ב' ד' רמ"ה.

שנאמר משפט אחד וגו'. ואם תאמר ת"ל דעיקר דרישה
וחקירה בעדים וזממין כתיב צפרשת שופטים צדיני
ממונות וצדיני נפשות וי"ל דמכל מקום לא הוה מלרבינן דרישה
וחקירה בשאר דיני ממונות אלא דווקא בעדים וי"ל לאו דכתיב

שנאמר משפט אחד יהיה לכם ומה טעם
אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה
כדי שלא תעוול דלת בפני לוויין אלא
מעתה טעו לא ישלמו כל שכן אתה נועל
דלת בפני לוויין אי הכי תרתי קתני דיני
ממונות בשלשה הדיוטות גולות וחבלות
בשלשה מומחין ועוד בשלשה שלשה למה
לי אלא אמר רבא תרתי קתני משום דרבי
חזינא רב אחא בריה דרב איקא אמר
מדאורייתא חד נמי כשר שנאמר בצדק
תשפט עמיתך אלא משום יושבי קרנות
אטו בתלתא מי לא הוו יושבי קרנות אי
אפשר דלית בהו חד דגמיר אלא מעתה
טעו לא ישלמו כ"ש דנפישו יושבי קרנות
מאי איכא בין רבא לרב אחא בריה דרב
איקא איכא בנייהו דאמר שמואל א' שנים
שדנו דיניהו דין אלא שנקראו בית דין חצוף
לרבא לית ליה דשמואל לרב אחא בריה
דרב איקא אית ליה דשמואל: נזק וחצי נזק
וכו': נזק היינו חבלות משום דקא בעי
למיתנא חצי נזק תני נמי נזק שלם חצי נזק
נמי היינו חבלות תנא ממונא וקתני קנסא
הניחא למאן דאמר דא"כ פלגא נזקא קנסא אלא
למאן דאמר פלגא נזקא ממונא מאי איכא
לממיר אלא איידי דקא בעי למיתנא תשלומי
כפל ותשלומי ארבעה וחמשה דממונ
שאינו

דינן ויזכה את החייב ויחייב את הוכאי: דגמיר. ששמע מחכמים
ומדיינין הלכות דין מלוה: טעו לא ישלמו. דהא צרשות נחמי
אפי' מדאורייתא: כל שכן דנפישו יושבי קרנות. דלת איכפת
לכו לנמיגמר: א' לרבא. דלמך מדאורייתא תלתא זעין לית ליה
דשמואל דלמך דיניהו דין: ביה דין חוף. שעברו על תקנת
הכמים: היינו נזק היינו חבלות. מאי קרי נזק ומאי קרי חבלות
הז נזק אחד מחמשה דברים של חבלות הוא (ב"ק פג:) וליתני חבלות
ולא חצי נזק: חצי נזק נמי היינו חבלות. דשור חס שחבל אינו
משלם אלא חצי נזק ויין דתנא חבלות אף חצי נזק צנשמע:
חבלות ממונא הוא דאפחיתא לדמי'. חצי נזק קנסא הוא דקתם
שורים אינם נוגחים ולא היה לבעלים לשמרו כל זמן שלא הועד
ולא בעי לשלמו מידי אלא קנסא הוא דקנסיה רחמנא כדי שירבה
בשמירת שוריים: פלגא נזקא ממונא. בפרק ארבעה אבות (ב"ק דף
טו.) פליגי בה דקסבר סתם שוריים נגחנים הם ומדינא כולהו
בעי לשלומי דהוה ליה למיטעריה ורחמנא הוא דחס עליה:
שאינו

תאמר מאי קושיא הא לא מחייב לשלם אלא כ טל ונתן ציד כדאמר צדק
ומתן: ועוד שישא שישא אמה א'. איכא דוכתי דדייק הכי ואיכא דוכתי דלת דייק: ומדאורייתא
דקסבר אין עירוב פרושיות כתיב כאל וקשה דא"כ צדק תשפוט למה לי לכך נראה דאפי' למאן דלית
דא"ת בהו חד דגמיר. דמאן דלת גמיר פסול לדינא כדמוכח צוה בורר (לקמן דף כג.) דתנן זה פוסל
דיינו של זה ופריך צנשמע כל כמיניה דפסול לדייני ומשני צנשמע דסוריא ופירש שם
צנשמע דהוה ליה למיטעריה ורחמנא הוא דחס עליה: שאינו

א) ולקמן ל: וע"ש
פרש"י, ב) וע"ה חספוט
כסות: ל: ד"ה א"כ,ן.
א) ולקמן ה: ל: פו: כמינות
ככ., ד) נ"ק טו. כמינות
מח., ה) ו"ל אהר ד"ה
ית., ו) וע"ה חספוט
כ"ק ל: ד"ה צימ',
ו) וע"ה חספוט כסות
ל: ד"ה א"כ,ן.

תורה אור השלם

1. משפט אחד יהיה
לכם בגר באורך יהיה פי
אני י' אלהיכם:
ויקרא כד בב
2. לא תעשו עול
במשפט לא תשא פני דל
ולא תהדר פני גדול
בצדק תשפט עמיתך:
ויקרא יט טו

מוסף רש"י

משפט אחד יהיה לכם.
וכיון דלשכתן דכתיב צדיני
נפשות ודרשת וחקרת וגו'
(דברים י) הוא דין לדיני
ממונות ויבנות ע"כ.
אלא מעתה טעו. כ"ד
דיני ממונות, לא ישלמו.
דליתנא א' שנתק לכו
לדרוש ולתקון הוה רוחא
למילתא ולא הוה טעו גדול
(כ"ב). כל שכן אתה
נועל. דמתיירא ליה הפסוק
ע"י כ"ד טועין (שם).
פלגא נזקא. שייבה
מיה שוכ תם (בחובות
יח). ממונא. קין הוא
ששלמו ואינו קין, ונקא
מיה דלי מיה מקמי דלית
סכיא לא משפטן וביק' (ב)
ומשלם על פי עצמו
(בחובות שם).

אין

דיני ממונות בשלשה פרק ראשון סנהדרין

אין דורשין תחילות. פי' בקונטרס משום דלית טריק למומחין וקשה דמסיק דכ"ע אין דורשין תחילות ור' יאשיה אמר לך אס כן נכתוב קרא אל השופט דהא משופט לא ידעינן מומחין כמו שפירש בקונטרס עזמו ור' יונתן לישנא דעלמא נקט כדאמרי אינשי מאן דאית ליה דינא ליקרב לגבי דינא הרגיל ולא אלל הדיוט לכן נראה דה"ק אין דורשין תחילות למנינא ואע"ג דלא אלית טריק למומחין וכן משמע בפלוגמא דרבי שמעון ורבנן דלקמן (דף ד.) 'דכנסת בסמך בסמך מפרש בפ"ק דסוכה (דף י:) נחד לישנא דכ"ע יש אס למסורת ופליגי בדורשין תחילות ומשמע דלכ"ע סכח לא צעי קרא ופליגי מדלינן חד לגופיה ולא מוקמינן למנינא למאן דלא דריש תחילות ונרין לקדק בכל הנהו דלקמן (דף ד.) קרנת קרנת קרנות לטופט לטופט לטופט וי' כהנים דסוף פירקין (דף ט:) דדרשין כולהו למנינא ולא אמרינן דרשין דורשין תחילות:

רבי יהודה אומר שבעים. והא דאמר רבי יהודה צפוק החליל גבי אלכסנדריא של מנאים שהיו צה ע"א קמדראות גדולה היינו משום דמשה על גביהו וכן בכל סנהדרי גדולה היה שם מופלא שבצ"ד שלא היה מן הששון:

מוקי לה בריתי נפשות אבא בריתי בממונות א.א. משום דקרא שמענו צדיי נפשות דכתיב לא מהיה אחרי רבים לרעות דמשמע דבר שהוא רבי וכלל דהיינו דיני נפשות אבל צדיי ממונות זכות ליה ומזכה ליה ואף על גב דדיני נפשות נמי קרי ליה זכותיה דגדולא הסם צריש אחד דיני ממונות (לקמן דף ג:) מ"מ חשיב ליה רעות כיון דאין מרויה כלום צמיתתו של זה ועדים וזוממין אף על גב דכי מיחייבי מפטר רוצח נכן מכל מקום אפשר דמיטרי כולהו צמיתתו הלכך חשיב ליה רעות כי מיחייבי עדים וזוממין מיתה ועוד מלי למימר דע"כ נמי קרא צדיי נפשות משום דדרשין צריש פירקין (דף ג.) לא כהטייתך לטובה הטיותך לרעה ולא שייך צדיי ממונות דרע ליה וטוב ליה:

דיני ממונות לא כ"ש. פימא דצריש המוכר פירות (ב"ב דף צג:): קאמר שמואל דאין הולכים בממון אחר רוב ואמאי לא נילף צק"ו מדיני נפשות כדאמר הכא (ואין לומר דיני נפשות גופייהו לא אולינן בתר רוצח צרוצא דליתיה קמן אלא צרוצא דליתיה קמן דהא צריש פרק סורר ומורה (לקמן דף סג.) משמע דכלל דוכחא אולינן בתר רוצח צדיי נפשות כגון רוב נשים לטי' ילדן ורוצח דאינשי דטעו בעצורא דירחא וז"ל דרוצח לדידא זצני לא חשיב כי הנך רוצח הלכן לא סמכינן אהן רוצח צדיי ממונות: **במסנהדרין** גדולה פריך שפיר דשבעים ואחד כתיב כדריש צפוק פירקין (דף ט.) אבל סנהדרי קטנה דשעריס כתיב ותו

שאינו משתלם בראש הוא תנא נמי חצי נוק רמון שאינו משתלם בראש הוא ¹⁶ ואידי דקא בעי למיתנא חצי נוק תנא נמי נוק: שלשה מגלן דתנו רבנן ונקרב בעל הבית אל האלהים הרי כאן אחד ² עד האלהים יבא דבר שניהם הרי כאן שנים ² אשר ירשיעון אלהים הרי כאן שלשה דברי רבי יאשיה ר' יונתן אומר ראשון תחילה נאמר ואין דורשין תחילות אלא עד האלהים יבא דבר שניהם הרי כאן אחד אשר ירשיעון אלהים הרי כאן שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהו עוד אחד הרי כאן שלשה נימא ³ בדורשין תחילות קמפילגו דמר סבר דורשין תחילות ומר סבר אין דורשין תחילות לא רבולי עלמא אין דורשין תחילות אמר לך ר' יאשיה אם בן נימא קרא ונקרב בעל הבית אל השופט מאי אל האלהים ש"מ למנינא ורבי יונתן לישנא דעלמא נקט כדאמרי אינשי מאן דאית ליה דינא ליקרב לגבי דינא רבי יאשיה לית ליה כ"ד נוטה והתניא רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר מה תלמוד לומר ³ לנשות אחרי רבים להטות התורה אמרה עשה לך כ"ד נוטה סבר לה כרבי יהודה דאמר שבעים דתנן ² סנהדרי גדולה היתה של שבעים ואחד ר' יהודה אומר שבעים אימך דשמעת ליה לרבי יהודה בסנהדרי גדולה דכתיבי קראי לא בשאר כי דינא נמי שמעת ליה וכי תימא לא שנא והתנן ² סמיכת זקנים ועריפת עגלה בשלשה דברי ר' שמעון ר' יהודה אומר בחמשה ⁶ ואמרינן מאי מעמא דרבי יהודה ¹⁰ וסמכו שנים זקני שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהו עוד אחד הרי כאן ה' דרבי יאשיה עדיפא מדר' יהודה דאילו ר' יהודה בסנהדרי גדולה הוא דלית ליה הא בשאר בי דינא אית ליה ור' יאשיה בשאר כי דינא נמי לית ליה ואלא האי לנשות מאי עביד ליה מוקים לה בריתי נפשות אבל בריתי ממונות לא אלא הא דתנן ¹⁰ שנים אומרים זכאי ואחד אומר זכאי חייב זכאי שנים אומרים חייב ואחד אומר זכאי חייב נימא דלא כרבי יאשיה אפילו תימא רבי יאשיה מייתי לה בקל וחומר מדיני נפשות ומה דיני נפשות דתנו רבנן ¹¹ דיני ממונות כדי שגמר דרין ¹² דיני ממונות כדי שגמר דרין בשלשה אטו בתלתא מי לא גמר דינא בתרי הכי קאמר מפני שגמר דין בשלשה אלמא קסבר תלתא כי כתיבי בגמר דינא כתיבי מגרף בה רבי אבהו אלא מעתה תהא סנהדרי גדולה צריכה מאה וארבעים ואחד כדי שגמר דרין בשבעים ואחד ותהא סנהדרי קמנה צריכה ארבעים וחמשה כדי שגמר דרין בשלשה ועשרים אלא ⁵ אספה לי שבעים איש משעת אשה משעת אספה שבעים ⁶ ושפטו העדה והצילו העדה נמי משעת שפיתת העדה הכי נמי ונקרב בעל הבית אל האלהים משעת קריבה שלשה ⁶ אלא היינו מעמא דרבי יאשיה וירשיעון אלהים תרי נאמר אלהים למטה ונאמר ² אלהים למעלה מה למטה שנים אף למעלה שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי כאן חמשה ורבנן לא כדריש צריש פירקין עדה שפטת ועדה מללת ואי עשרים בגמר דין כתיב צ"ע סני: ורבנן

אין דורשין תחילות. פי' בקונטרס משום דלית טריק למומחין וקשה דמסיק דכ"ע אין דורשין תחילות ור' יאשיה אמר לך אס כן נכתוב קרא אל השופט דהא משופט לא ידעינן מומחין כמו שפירש בקונטרס עזמו ור' יונתן לישנא דעלמא נקט כדאמרי אינשי מאן דאית ליה דינא ליקרב לגבי דינא הרגיל ולא אלל הדיוט לכן נראה דה"ק אין דורשין תחילות למנינא ואע"ג דלא אלית טריק למומחין וכן משמע בפלוגמא דרבי שמעון ורבנן דלקמן (דף ד.) 'דכנסת בסמך בסמך מפרש בפ"ק דסוכה (דף י:) נחד לישנא דכ"ע יש אס למסורת ופליגי בדורשין תחילות ומשמע דלכ"ע סכח לא צעי קרא ופליגי מדלינן חד לגופיה ולא מוקמינן למנינא למאן דלא דריש תחילות ונרין לקדק בכל הנהו דלקמן (דף ד.) קרנת קרנת קרנות לטופט לטופט לטופט וי' כהנים דסוף פירקין (דף ט:) דדרשין כולהו למנינא ולא אמרינן דרשין דורשין תחילות:

רבי יהודה אומר שבעים. והא דאמר רבי יהודה צפוק החליל גבי אלכסנדריא של מנאים שהיו צה ע"א קמדראות גדולה היינו משום דמשה על גביהו וכן בכל סנהדרי גדולה היה שם מופלא שבצ"ד שלא היה מן הששון:

מוקי לה בריתי נפשות אבא בריתי בממונות א.א. משום דקרא שמענו צדיי נפשות דכתיב לא מהיה אחרי רבים לרעות דמשמע דבר שהוא רבי וכלל דהיינו דיני נפשות אבל צדיי ממונות זכות ליה ומזכה ליה ואף על גב דדיני נפשות נמי קרי ליה זכותיה דגדולא הסם צריש אחד דיני ממונות (לקמן דף ג:) מ"מ חשיב ליה רעות כיון דאין מרויה כלום צמיתתו של זה ועדים וזוממין אף על גב דכי מיחייבי מפטר רוצח נכן מכל מקום אפשר דמיטרי כולהו צמיתתו הלכך חשיב ליה רעות כי מיחייבי עדים וזוממין מיתה ועוד מלי למימר דע"כ נמי קרא צדיי נפשות משום דדרשין צריש פירקין (דף ג.) לא כהטייתך לטובה הטיותך לרעה ולא שייך צדיי ממונות דרע ליה וטוב ליה:

דיני ממונות לא כ"ש. פימא דצריש המוכר פירות (ב"ב דף צג:): קאמר שמואל דאין הולכים בממון אחר רוב ואמאי לא נילף צק"ו מדיני נפשות כדאמר הכא (ואין לומר דיני נפשות גופייהו לא אולינן בתר רוצח צרוצא דליתיה קמן אלא צרוצא דליתיה קמן דהא צריש פרק סורר ומורה (לקמן דף סג.) משמע דכלל דוכחא אולינן בתר רוצח צדיי נפשות כגון רוב נשים לטי' ילדן ורוצח דאינשי דטעו בעצורא דירחא וז"ל דרוצח לדידא זצני לא חשיב כי הנך רוצח הלכן לא סמכינן אהן רוצח צדיי ממונות: **במסנהדרין** גדולה פריך שפיר דשבעים ואחד כתיב כדריש צפוק פירקין (דף ט.) אבל סנהדרי קטנה דשעריס כתיב ותו

אין דורשין תחילות. פי' בקונטרס משום דלית טריק למומחין וקשה דמסיק דכ"ע אין דורשין תחילות ור' יאשיה אמר לך אס כן נכתוב קרא אל השופט דהא משופט לא ידעינן מומחין כמו שפירש בקונטרס עזמו ור' יונתן לישנא דעלמא נקט כדאמרי אינשי מאן דאית ליה דינא ליקרב לגבי דינא הרגיל ולא אלל הדיוט לכן נראה דה"ק אין דורשין תחילות למנינא ואע"ג דלא אלית טריק למומחין וכן משמע בפלוגמא דרבי שמעון ורבנן דלקמן (דף ד.) 'דכנסת בסמך בסמך מפרש בפ"ק דסוכה (דף י:) נחד לישנא דכ"ע יש אס למסורת ופליגי בדורשין תחילות ומשמע דלכ"ע סכח לא צעי קרא ופליגי מדלינן חד לגופיה ולא מוקמינן למנינא למאן דלא דריש תחילות ונרין לקדק בכל הנהו דלקמן (דף ד.) קרנת קרנת קרנות לטופט לטופט לטופט וי' כהנים דסוף פירקין (דף ט:) דדרשין כולהו למנינא ולא אמרינן דרשין דורשין תחילות:

תורה אור השלם

1. אם לא ימצא הגב ונקרב בעל הבית אל האלהים אס לא שקלא ידו במלאכת רעהו. שמות כז
2. על כל דבר פשע על שור על חמור על עשה על שלקוה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה עד האלהים יבא דבר שניהם אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו: שמות כח
3. לא תהיה אחרי רבים לרעות ולא תענה על רב רב אחרי רבים לרעות: שמות כג
4. וסמכו זקני העדה את ידיהם על ראש הפר לפני י' ושחט את הפר לפני י': ויקרא ד טו
5. ואומר יי אל משה אספה לי שבעים איש ומקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם וישטרו ולקחת אתם אל אהל מועד והתייצבו שם לפני: במדבר יא
6. וקשטו העדה אל עיר המקבצו ובין אנל הדק על המשפטים האלה: והצילו העדה את הרעצ מיד גאל הדק והשבו אתו העדה אל עיר מקלט אשר שם שמה וישב בה עד מות הכהן הגדול אשר משח אתו בשמן הקדש: במדבר לה כד-כה

גליון הש"ס

גמרא ואמרינן ט"ב דר"י: הלשון קשה קנת דהא לקמן דף ט"א חתא נבתייתא דר"י עממו אמר קן: שם אלא ה"א דרבי: ק"ל למלאי צריכין לטעמא דרבי אף למעלה כי הא משפטו דמקרא דלשר ירשיעון והיינו כי מדע דבעינן ג' מחל דאין צ"ד שקול וע"כ איך קרא דליתיה אלא לרביי דהיינו ד' ואין צ"ד שקול הכי כתיב משנה.

מוסף רש"י

סמיכת זקנים. על ראש פר העלם דבר על צנור (וע"כ ב. ג.) שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב זכאי. דכתיב אחרי רבים להטות (לקמן כט.)

